

la llengua i la cultura i les possibilitats reals en l'exercici del dret dels catalans a regir-se d'acord amb els principis reconeguts en els esmentats Pactes de l'ONU. "El poble català ha sabut en altres avinenteses reaccionar amb fermesa davant les agressions. Ara és l'hora d'un redreçament del nostre poble que doni continuïtat i

fermesa a la defensa de la llengua, la cultura i la nació catalanes. "Barcelona, 18 de març del 1981. "Podeu ajudar econòmicament la crida a la "solidaritat" ingressant les vostres aportacions a la llibreta d'estalvis número 2178/62 de l'oficina 429 de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis."

l'ADHESIÓ DE (ciència)

"Companys: Juntament amb la felicitació per aquesta iniciativa que es feia absolutament necessària i inajornable, rebeu també la nostra adhesió a la campanya popular: En defensa de la llengua, la cultura i la nació catalanes. (ciència), revista catalana de ciència i

tecnologia, serà amb vosaltres el dia 24 al Camp Nou i, sense defallences, continuarà lluitant en primera línia per la defensa dels nostres drets nacionals.

ELS NOUS TERMES CIENTÍFICS I TÈCNICS AL FABRA

per Lluís Marquet

Tots sabem perfectament que el *Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra és considerat el diccionari normatiu català, almenys mentre no disposem del *Diccionari Oficial* de l'Institut d'Estudis Catalans. El Fabra és, doncs, el primer diccionari que anem a consultar quan volem saber si tal o tal mot és correcte o no en català. I això passa sovint quan es tracta d'un terme científic o tècnic; fins i tot molts dels que utilitzem diàriament i que instintivament donem per bons, cal que els comprovem al Fabra abans d'usar-los i sobretot d'escriure'ls. És, doncs, fonamental per a nosaltres que el *Diccionari General*, obra de consulta bàsica, estigui al més actualitzat possible i d'una manera especial pel que fa als neologismes.

Sabem perfectament que el Fabra conté nombrosos neologismes catalans, almenys en comparació amb diccionaris generals anàlegs d'altres llengües, però com és de comprendre n'hi falten molts. La no-existència d'aquests és deguda principalment a dos fets. En primer lloc, cal no oblidar que el *Diccionari General* fou editat per primera vegada l'any 1932 i que les edicions posteriors no han estat pràcticament revisades, sinó que són —amb molt poques excepcions— simples reimpressions de la primera i a vegades encara amb més errors, que s'hi han anat introduint; per tant, no és estrany que hi trobem a faltar una bona colla de termes científics i tècnics apareguts posteriorment a aquella data, perquè el *Diccionari* no ha estat revisat com caldria per especialistes diversos que hi proposessin les modificacions o addicions adequades. En segon lloc, cal no oblidar tampoc que es tracta d'un *Diccionari General*, on no caben evidentment molts dels termes que són d'ús gairebé exclusiu dels especialistes.

És evident, doncs, que el que caldria fer és seleccionar els termes científics i tècnics d'ús més corrent i anar-los afegint al Fabra. És per aquest motiu que l'IEC ha anat donant a conèixer en aquests darrers anys diverses llistes de mots que són el resultat dels acords de la secció filològica pel que fa a addicions i modificacions al *Diccionari General de la Llengua Catalana* de P. Fabra. Aquestes llistes van apareixent més o menys periòdicament i malauradament amb massa lentitud, per la qual cosa els mots incorporats constitueixen encara una aportació massa reduïda al lèxic ja fixat i convindria procedir a la incorporació de molts més mots, al més ràpidament possible. En aquest sentit, cal dir que disposem ja d'una

(els mots)

bona colla de vocabularis i diccionaris especialitzats, però cap d'ells no té evidentment un caràcter normatiu, car aquest només pot donar-li la secció filològica de l'IEC. És per això que tenen una especial importància les noves incorporacions aprovades per la dita secció filològica.

Les llistes de mots nous afegits al *Diccionari General* són, però, poc conegudes i encara que hom les vagi col·leccionant pacientment totes, llur consulta és difícil i per això resulten poc pràctiques. Val a dir que en les darreres edicions del Fabra, hi ha estat incorporat al final un apèndix on hi ha en una sola llista unificada els mots corresponents a aquestes llistes aïllades, la qual cosa sempre en facilita la consulta. Tot i això, una llista a l'apèndix i separada de *Diccionari* pròpiament dit no és, de fet, prou útil i sovint no és consultada. Però encara hi ha un altre inconvenient, i és que aquest apèndix no ha estat actualitzat; fins i tot la darrera edició del Fabra (la 14a.) només recull uns quants d'aquests termes i n'hi ha d'altres que no hi han estat incorporats. De fet, l'apèndix de l'edició 14a. és el mateix que el de la 9a. És per això que sembla oportú de donar aquí una relació de tots aquells mots que no figuren encara a l'apèndix del Fabra i que per tant no són fàcilment consultables. Cal dir, però, que ens hem limitat a triar, d'aquests mots, aquells que pertanyen al camp científic i tècnic, que són els àmbits que corresponen a (ciència).

(Lluís Marquet)

A

acrònim *m.* Sigla pronunciable com un mot ordinari: RADAR, LASER, UNESCO.
alaestès *-esa adj.* Que té les ales esteses.
al·lèrgia *f.* Estat de susceptibilitat exagerada de l'organisme davant un agent determinat, el qual és innocu per a la majoria d'individus | *Fig. Tenir al·lèrgia a la política.*
al·lèrgic *-a adj.* Relatiu o pertanyent a l'al·lèrgia. | Que pateix al·lèrgia.
ambiental *adj.* Relatiu o pertanyent a l'am-

bient.

amnèsic *-a adj.* Pertanyent o relatiu a l'amnèsia. | Que pateix d'amnèsia. *m. i f. Un amnèsic.*
anacrusi *f.* En música, nota o notes que precedeixen el primer temps fort. | En la mètrica greco-llatina, síl·laba inicial d'un vers considerada com a no formant part del metre. | En la mètrica moderna, síl·laba o síl·labes àtones que precedeixen el primer accent d'un vers.
aparcament *m.* Acció d'aparcar; l'efecte. | Lloc a propòsit per a aparcar un vehicle.
aparcar *v. tr.* Estacionar un vehicle en un lloc adequat. *Aparcar el cotxe davant l'hotel. No he trobat lloc per a aparcar.*

aqüicultura *f.* Crija de peixos, de crustacis, de mol·luscs i, en general, d'èssers aquàtics, amb finalitats comercials.

arboricida *adj. i m.* Que destrueix els arbres.

arenal *m.* Sorral, areny.

assegador *-a (add) adj.* Que asseca | *m.* Aparell per a assecar. | *m.* Lloc...

B

biòpsia *f.* Extracció i examen d'un òrgan o fragment de teixit d'un cos viu.

bòlid (addició)... | Per ext. Vehicle automòbil que pot assolir una gran velocitat. *Un bòlid de competició.*

bombardeig (addició)... | *Avió de bombardeig*, avió militar especialment equipat per a transportar i llançar bombes.

bombarder (addició)... | *Avió de bombardeig*. | *Aviador encarregat del llançament de bombes.*

born (addició)... | Peça conductora d'un dispositiu, d'una màquina, d'un aparell, etc., elèctrics, que serveix per a efectuar les connexions.

C

caça (addició)... | *Avió de caça* (o simplement *caça m.*), avió militar molt ràpid destinat a perseguir i atacar els avions enemics. | *Caça bombarder m.* (pl. *caces-bombarders*), avió militar de caça, capacitat per a portar una càrrega de bombes.

caçar (addició)... *pubilla*. | Perseguir, encalçar, una persona, una nau, un avió, etc. | Fermar ben tibant...

calar (addició) (*ant.*) *v. intr.* Baixar, passar a un nivell més baix. | *v. tr.* Abaixar... puntes o randes. | *v. pron.* Aturar-se brusquement un motor.

cambril *m.* Cambra elevada i accessible situada darrera un altar presidit per una imatge que rep una especial veneració.

cardiòleg -òloga *m. i f.* Especialista en cardiologia.

cardiologia *f.* branca de la medicina que estudia l'anatomia, la fisiologia i la patologia del cor.

carena (modificació)... || Línia divisòria de dos vessants en una muntanya o serralada. || ...

cinèfil *m. i f.* Persona que participa en la creació o en la realització tècnica d'un film.

cine-club *m.* Associació dedicada a promoure l'estudi i la difusió del cinema.

cinèfil *-a m. i f.* Persona afeccionada al cinema. || Persona versada en cinematografia.

coedició *f.* Edició feta comunament per dos o més editors.

coeditor *-a adj. m. i f.* Que edita conjuntament amb un o més editors.

coeducació *f.* Educació conjunta d'alumnes d'ambdós sexes.

comprimat *m.* Preparat farmacèutic obtingut per compressió de granulats o de pòlvors; pastilla.

connectable *adj.* Que pot ésser connectat.

conurbació *f.* Aglomeració urbana formada per una ciutat i els seus afores o per poblacions veïnes reunides a causa de llur creixement.

cornisa (addició)... || *Per ext.* Una cornisa de neu, neu acumulada formant sortint d'un cingle. || Camí que segueix els contorns exteriors d'una muntanya.

D

dactilar *adj.* Digital. *Emprentes dactilars.*

dactilat -ada *adj.* Que té dits. | Que té forma de dit.

dàfnia *f.* Puça d'aigua.

dàfnids *m. pl.* Família de crustacis que inclou les puces d'aigua. | *Sing.* Un individu d'aquesta família.

datador *-a adj. i m. i f.* Que marca dates. | *m.* Aparell emprat per a marcar dates.

deflació *f.* Baixa de preus, fruit d'una insuficiència de demanda, que determina un augment del valor del diner.

deflacionista *adj.* Relatiu o pertanyent a la deflació. | Que tendeix a produir deflació.

desacceleració *f.* Acció de desaccelerar; l'efecte.

desaccelerar *v. tr.* Fer menys ràpid, menys viu (un moviment, un procés). | Reduir la velocitat (d'un moviment, d'un vehicle). | *Abs.* Desaccelera que ve un revolt.

desaccelerar *v. tr.* Desaccelerar.

desratització *f.* Acció de desratitzar; l'efecte.

desratitzar *v. tr.* Exterminar les rates (d'un local, d'un vaixell, d'una ciutat, etc.).

detecció *f.* Acció de detectar; l'efecte.

detonador *m.* Artifici emprat per a produir l'explosió d'una càrrega.

disc (addició)... || Cartílag fibrós anul·lar situat entre dues vèrtebres.

dragea *f. (ant.)* Confit. | Preparat farmacèutic que conté una petita quantitat de medicament envoltada d'una capa de sacarosa.

E

eixugador *-a* (add.)... || *m.* Aparell per a eixugar.

embornar *v. intr.* Connectar uns conductors als borns d'un aparell elèctric.

embriòleg -òloga *m. i f.* Biòleg versat en embriologia.

esclata-sang (en comptes d'esclata-sangs) (*pl. esclata-sangs*).

esquizofrènia *f.* Psicosi caracteritzada per una dissociació de les funcions psíquiques, la pèrdua de contacte amb la realitat, el replegament dins un mateix.

esquizofrènic *-a adj.* Pertanyent o relatiu a l'esquizofrènia. || Que pateix esquizofrènia. | *m. i f.* Un esquizofrènic.

estàndard (*angl.*) *m.* Tipus, model, norma. *Adoptar uns estàndards internacionals.* || Nivell, qualitat mitjana. *Estàndard de vida.* || *adj.* Que s'ajusta a un tipus, model, norma, determinat.

Fitxa estàndard. || Que té unes característiques mitjanes que serveixen de referència. *Producte estàndard.* || *Fig.* Mancat d'originalitat. *Una bellesa estàndard.*

estandardització *f.* Acció d'estandarditzar; l'efecte.

estandarditzar *v. tr.* Conformar a un estàndard. *Estandarditzar les mides del paper.* || Uniformar. | *Pron.* Els costums estandarditzen cada dia més.

estandarditzat *-ada adj.* Conforme a un estàndard. | Uniformat. *Idees estandarditzades.*

estavellar (addició)... | *Pron.* El cotxe es va estavellar contra un arbre.

estripa-sacs (en comptes d'estripa-sangs).

F

fotograma *m.* Cadascuna de les imatges que componen una pel·lícula fotogràfica o cinematogràfica.

G

gemmaleg -oga *m. i f.* Versat en gemmologia.

gemmalegia *f.* Ciència que estudia les pedres precioses.

gemmalegic *-a adj.* Pertanyent o relatiu a la gemmologia.

geriatre *-a m. i f.* Especialista en geriatria.

geriatria *f.* branca de la medicina que tracta de les malalties pròpies de la vellesa. | Profilaxi per a retardar l'envelliment.

gerontòleg -òloga *m. i f.* Especialista en gerontologia.

gerontologia *f.* Estudi de l'envelliment de l'organisme com a fenomen biològic. Estudi dels problemes que la vellesa planteja des del punt de vista social, psicològic, econòmic, etc.

H

habitatge *m.* Casa o part de la casa, apta per a habitar-hi.

I

inconscient (addició)... || *m.* Allò que escapa enterament a la consciència, fins i tot quan el subjecte cerca de percebre-ho i aplicar-hi l'atenció.

inflació (add.)... || Increment generalitzat i persistent dels preus de les mercaderies i serveis que implica una reducció del poder adquisitiu del diner.

inflacionista *adj.* Relatiu o pertanyent a la inflació. | Que tendeix a produir inflació.

insulina *f.* Substància segregada del pàncreas,

que disminueix la concentració de sucre en la sang.

ioga *m.* Disciplina d'origen hindú que té per objecte d'assolir el domini del cos i de l'esperit a través d'unes pràctiques ascètiques psicofisiològiques.

iogui *m. i f.* Persona que practica el ioga.

J

judo (*jap.*) *m.* Esport de combat que consisteix a vèncer el contrari aprofitant la seva força per a desequilibrar-lo.

judoka (*jap.*) *m. i f.* Persona que practica el judo.

K

karate (*jap.*) *m.* Art d'atacar i de defensar-se, d'origen japonès, que consisteix a concentrar tota la força del cos en un lloc determinat, en general la mà.

karateka (*jap.*) *m. i f.* Persona que practica el karate.

L

libido *f.* Desig de plaer, sobretot del plaer sexual. | En psicoanàlisi, energia psíquica que es troba a l'origen de l'impuls sexual (en comptes de **lívido** i la definició donada per J.M. a la 4a. ed.).

locutor *-a m. i f.* El qui parla. | *Esp.* El qui, a la ràdio, a la televisió, etc., presenta les emissions, dona les notícies, etc.

M

mal·leolar *adj.* Relatiu al turmell o al mal·leol.

mangosta *f.* Icnèumon (acc. 1).

marcapàs *m.* Petit generador d'estímuls elèctrics que connectat permanentment al cor n'assegura la contracció i el ritme.

megacefàlia *f.* Deformatat caracteritzada per un crani considerablement gran.

menarquia *f.* Primera aparició de la menstruació.

meníngia -íngia *adj.* Relatiu a les meninges.

menopàusic *-a adj.* Relatiu a la menopàusia.

metralla (modificació) *f.* Trossos menuts de metall amb què es carregava una peça d'artilleria o un projectil. | Bocins en què parteixen diversos artefactes proveïts d'una càrrega explosiva interior. || Conjunt de projectils disparats amb arma automàtica.

metrallador *-a adj.* Dit de l'arma que metralla.

metralladora (modificació) *f.* Arma llarga de foc, totalment automàtica i muntada sobre un suport que pot disparar successivament i ràpidament un gran nombre de projectils.

metrallar *v. tr.* Sotmetre un objectiu als efectes de la metralla (acc. 3).

metraller *-a m. i f.* Persona que maneja una metralladora.

metralleta *f.* Arma de foc automàtica i portàtil que pot disparar a ràfegues o a trets aïllats.

micosi *f.* Nom genèric donat a totes les afeccions causades per fongs.

micòtic *-a adj.* Relatiu a la micosi.

inflà (supressió) *veg. mular.*

muceta (en comptes de museta).

mular (en comptes de molà) (modificació) *m.*

N

numerador -a (add.) *adj.* i *f.* Que numera || *m.* Aparell emprat per a numerar. || *m.* El terme...

O

oscil·lògraf *m.* Instrument per a enregistrar gràficament un fenomen oscil·latori. | **Oscil·loscopi**

oscil·lometria *f.* Determinació de la pressió arterial per mitjà de l'oscil·lòmetre.

oscil·loscopi *m.* Aparell usat en electrònica per a registrar visualment fenòmens físics variables en el temps.

P

parking (angl.) *m.* Aparcament (acc. 2).

pediatre -a *m.* i *f.* Especialista en pediatria.
peix (addició) ... Semblant a un martell. || Peix mular (o simplement mular), cetaci semblant al dofí (*Tursiops tursio*). || Peix rei.

percentual *adj.* i *f.* Referent o relatiu al tant per cent.

pesquer -a *adj.* Relatiu o pertanyent a la pesca. *Sector pesquer. Indústria pesquera.*

plàstic *m.* Matèria sintètica, de composició i obtenció diverses, susceptible d'ésser conformada per l'acció conjunta de la pressió i de la calor, utilitzada profusament en la fabricació

d'una gran varietat d'objectes com a succedani de matèries naturals. || Explosiu de consistència blana, de mitjana potència, molt destructiu, que actua per mitjà d'un detonador i pot ésser aplicat directament i dividit amb les mans.

plastificant *adj.* Que plastifica. || *m.* Producte que, afegit a una matèria, n'augmenta la plasticitat.

plastificar *v. tr.* Recobrir una superfície amb plàstic o impregnar amb plàstic alguna cosa. | Afegir un plastificant a alguna matèria.

pneumàtic -a (modificació) *adj.* Mogut... | **Màquina**... || En biol... || *m.* Revestiment perifèric de les rodes d'un vehicle, generalment de cautxú, que conté aire a pressió, bé directament, bé dins una cambra inflable.

psicoanàlisi *f.* Mètode d'exploració i tractament de l'inconscient, basat en l'anàlisi de les tendències afectives reprimides.

psicoanalista *m.* i *f.* Persona versada en psicoanàlisi.

psicoanalitzar *v. tr.* sotmetre a examen o tractament psicoanalític.

psicòpata *m.* i *f.* Persona afectada de psicopatia.

psicopatia *f.* Malaltia psíquica en general.
psiquiatre -a *m.* i *f.* (en comptes de **psiquiatre** *m.*).

puça (addició) ... || *Puça d'aigua*, petitíssim crustaci d'aigua dolça (gen. *Daphnia*).

Q

quadratriu (en comptes de **quadratiu**).

S

sexòleg -oga *m.* i *f.* Persona versada en sexologia.

sexologia *f.* Ciència que tracta de la sexualitat, del comportament sexual i de les seves diferents manifestacions.

sexològic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a la sexologia.

sexualitat *f.* (mod.) Conjunt de fenòmens sexual o lligats al sexe, acompanyats o no de reproducció. | Conjunt de comportaments relatius a l'instint sexuals i a la seva satisfacció.

sigla (addició)... || Lletra o lletres inicials d'un o més mots (noms d'associacions, d'empreses, de publicacions, d'instruments, etc.) usades com a abreviatura.

T

tel·luri (en comptes de **tel·lur**).

tigressa *f.* Femella del tigre.

titulat -ada *adj.* Que posseeix un títol professional. *Un professor titulat. Una infermera titulada.*

transsepte *m.* Nau transversal d'una església que forma una creu amb la nau principal.

V

vergat *m.* (reg.) Ormeig de pescar.

viari -ària *adj.* Relatiu o pertanyent a les vies urbanes o interurbanes. *Xarxa viària.*

(la ciència a l'escola)

EL MONTSENY I L'EDUCACIÓ AMBIENTAL

per Marina Mir

A can Lleont del Montseny ha estat inaugurada la primera escola de la natura. El seu naixement portava anys i pany anunciant-se, de manera que es pot dir que ha sofert un part lent. Finalment, però, ha vist la llum enmig de gran goig i de moltes lloances.

La seva incipient existència i el fet que hagi estat la primera a posar-se en funcionament a casa nostra, ens convida a un seguit de reflexions. L'Escola de la Natura de can Lleont ofereix uns serveis d'informació i una exposició de materials explicatius de les característiques del Montseny així com també l'organització de cursos i seminaris.

Normalment, les escoles de la natura s'instal·len en indrets als quals acudeixen molts visitants, sigui perquè disposen d'altres serveis educatius o bé per l'interès intrínsec del lloc o la seva proximitat a grans centres urbans. Com se sap, el Montseny reuneix amb escreix totes aquestes particularitats, cosa per la qual l'Escola de la Natura de can Lleont es converteix en un centre pioner particularment interessant. Ja pels anys 60, Jonc havia parlat de l'interès que tenia aquesta mena d'instal·lacions i, posteriorment, arran de la inauguració dels primers itineraris de la natura a Santiga i en altres avinenteses s'ha insistit en la necessitat de fornir equipaments d'aquests tipus per tal de facilitar i fer més rendibles les visites a la naturalesa.

La utilitat d'aquests equipaments es fa ben palesa quan els visitants són

escolars. Ara bé, no costa entendre que els destinataris poden ser també aquells adults que se senten atrets per la curiositat i vulguin saber quelcom del lloc que visiten.

Quins objectius persegueix, per tant, l'escola de la natura?

El nom mateix que rep aquest equipament sembla reflectir l'ambició del seu propòsit. És un servei que ha d'oferir uns mitjans mínims que permetin al visitant, a més de gaudir del lloc, sensibilitzar-se respecte als valors que allí ofereix la natura així com del fet antropològic que s'hi configura. La fita es posa en la interpretació del medi, car, com diu Don Aldridge, un expert anglès en aquestes qüestions, "es tracta de contribuir a la conservació del nostre patrimoni".

Els mitjans que han de posar-se en joc perquè s'acompleixi aquesta fita són prou coneguts:

- Cal una investigació prèvia del medi i un inventari dels seus recursos.
- Cal extreure, d'entre tots ells, els que són més pertinents per a donar compte dels mecanismes bàsics que expliquen aquell medi.
- Cal resoldre les formes més adequades d'exposar-ho al públic.

Per tot això, l'equipament suposa una exposició de materials explicatius (gràfics, fotografies, plànols, dades numèriques, etc.); unes activitats que es poden muntar amb ajut dels materials i/o d'altres mitjans (com per exemple, els de comunicació) i, sobretot, pressuposa un equip de